

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

ГРОМАДЯНСЬКИХ

Мельник Ольга Іванівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року навчання спеціальності «Початкова освіта» Національного університету «Острозька академія».
Науковий керівник: Столяр Зоя Володимирівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: учень, громадянські компетентності, громадянськість, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід.

Як правило громадянські компетентності у дитини починають формуватися в сімейному середовищі під впливом батьків. Досить важливою якістю є усвідомлення дитиною своєї приналежності до певної країни ще в ранньому віці, що й дає їй можливість користуватися певними правами й можливостями на території відповідної держави.

Коли дитина йде в початкову школу, головним завданням учителів є формування почуття громадянськості. Залежно від галузі використання, є декілька варіацій поняття громадянськості. Із політичної точки зору, це – спрямованість на користь суспільства, підпорядкування особистих інтересів громадянським, служіння Батьківщині, виконання правил і обов'язків, установлених законами держави [2]. З педагогічної ж точки зору, громадянськість – це усвідомлення кожним громадянином своїх прав і обов'язків стосовно держави, суспільства, почуття відповідальності за їхній стан [2]. Саме з опертям на останньому понятті й потрібно виховувати дітей у початковій школі.

Реалізувати план формування громадянських компетентностей школярів допомагає компетентнісний підхід до навчання. Він є основним елементом у формуванні громадянських компетентностей учнів. У законі України «Про освіту», який базується на Концепції Нової української школи на період до 2029 р., проголошено курс на впровадження компетентнісного підходу в освітньому процесі. У статті 12 закону зазначено: «Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізації з природою, має прагнення до самовдосконалення; навчання впродовж життя; готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [2].

Формування громадянської компетентності досить тривалий і складний процес. Для цього повинні бути створені сприятливі умови, за допомогою яких і відбуватиметься її формування. Існує певний перелік умов формування громадянської компетентності. Він передбачає:

– демократизацію методів навчання та виховання, відносин суб'єктів навчально-виховного процесу;

– поширення методів, орієнтованих на особистість учня, зокрема реалізація педагогічних проєктів, що ґрунтуються на спільній колективній меті та співпраці

учасників, які опікуються освітою з питань демократичного громадянства;

- формування освітніх підходів, що тісно пов'язують теорію з практикою;
- залучення учнів і студентів до індивідуального та колективного оцінювання якості навчання;
- поширення підходів і методів освіти, що сприяють вихованню толерантності та поваги до культурної та релігійної багатоманітності;
- зближення формальної і неформальної освіти;
- установа відносин громадянського партнерства між школою родиною, громадою, ЗМІ» тощо [2].

Зокрема компетентнісний підхід є теоретичною основою Державного стандарту початкової загальної середньої освіти, де особлива увага приділяється громадянським компетентностям. Одним із ціннісних орієнтирів відповідно до цього стандарту є «формування активної громадянської позиції, відповідальності за своє життя, розвиток громади та суспільства, збереження навколишнього світу» [2].

Сформованість громадянських компетентностей у дитини оцінюється наявністю в процесі навчання відповідних обов'язкових компонентів. До них можна віднести такі: особисто-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний.

Особистісно-ціннісний компонент характеризується почуттям приналежності до певної країни та певної нації, поважним ставленням до держави, поваги до інших людей й умінням цінувати свободу та рівність.

Когнітивний елемент компетентнісного підходу передбачає певну сукупність відповідних знань про державу, життя в колективі, основні поняття демократичного устрою, а також розуміння особистої відповідальності за вчинені дії.

Діяльнісний підхід має на меті сформуванню в учнів уміння самостійно приймати рішення в різних життєвих ситуаціях, мати навички комунікації з іншими людьми, толерантно й активно взаємодіяти в колективі.

Рефлексивний підхід – це здатність здобувачів освіти до аналізу своїх слів, уміння робити висновки, здатність до адекватної самооцінки та спроможність до самоусвідомлення власних помилок.

Ефективність формування громадянської компетентності молодших школярів багато в чому залежить від правильного використання педагогом як традиційних, так і інтерактивних методів навчання. За період реформування системи освіти, до авчальної програми було введено інтегрований курс «Я досліджую світ». За час його викладання було накопичено певний досвід щодо формування основних громадянських компетентностей молодших школярів. Велику роль у якості освіти відіграють відповідні методи, за рахунок яких реалізується навчальний план. Якщо розглядати методи, які застосовуються для формування в дітей громадянських компетенцій, то їх загалом можна виділити кілька типів:

– методи, пов'язані з усвідомленням громадянських цінностей суспільства. Усвідомлення будь-якої інформації приходить через її покрокове роз'яснення. Саме цей підхід є ключовим. Використовуючи емоційне забарвлення, педагог стимулює дітей до запам'ятовування, що таке громадянські цінності, виявляє емоційно-ціннісне ставлення до них і, як кінцевий результат, формує певні переконання дитини щодо міцної громадянської позиції. На уроках курсу «Я досліджую світ» досить поширеним методом формування громадянської компетентності є бесіда. Саме в процесі комунікації дитина має змогу зрозуміти, що таке патріотизм, демократичні цінності та громадянськість;

– методи організації діяльності й формування досвіду громадянської поведінки. Практика відіграє вирішальну роль у формуванні будь-яких нових знань. Позитивний досвід, отриманий у ході її проведення, дозволяє зсередини відчутти поняття й сутність

громадянської поведінки. Окрім зазначених раніше форми і методів патріотичного та громадянського виховання в початковій школі, можна виокремити метод стимулювання (позашкільна діяльність, здоровий азарт у змаганнях, заохочення) та метод педагогічної підтримки (проведення розвивальних ігор, створення атмосфери довіри, індивідуальний підхід до кожної дитини тощо). Усі вище перераховані методи повинні бути спрямовані на реалізацію Концепції громадянської освіти в Україні та якомога краще розкривати існуючий потенціал кожного здобувача початкової освіти.

Громадянська освіта в початковій школі відіграє важливу роль у формуванні громадянської свідомості й активності учнів. Залучення дітей до вивчення своїх прав та обов'язків за допомогою ігрових, дискусійних та практичних методів сприяє розумінню сутності громадянських цінностей та розвитку ключових навичок для активної участі у громадському житті. Зокрема залучення ігрових форм навчання, дискусій і обговорень, практичних завдань і застосування інтерактивних засобів як у навчальному процесі, так і в позаурочний час, полегшують розуміння складних аспектів громадянських понять. Ці методи спрямовані на формування в молодших школярів знань про свої права та обов'язки, сприяють розвитку етичних цінностей та нових соціальних навичок, а також ознайомлюють дитину з базовою інформацією про функціонування суспільства.

Список використаних джерел

1. Бірюкова О. В. Педагогічні умови формування громадянської компетентності молодших школярів. 2022. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/9917> (дата звернення: 20.04.2024) Закон України Про освіту. 2017.

2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Закон України. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

3. Про освіту: Закон України. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.12.2023).

4. Серік М.В. Теоретичний аналіз сутності поняття громадянськість. 2013. URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13smvspg.pdf> (дата звернення: 20.04.2024).

ФОРМУВАННЯ ТВЕРДИХ І М'ЯКИХ НАВИЧОК УЧНІВ НУШ

Мовчан Оксана Олексіївна,

вчитель початкових класів Шосткинської
СШ І ст. №13 Шосткинської ОТГ,
Сумської області

Ключові слова: тверді навички, м'які навички, учні НУШ, технології, нові підходи, знання, інтерактивні технології.

Актуальність формування твердих і м'яких навичок учнів Нової української школи (НУШ) набуває особливого значення в сучасному освітньому середовищі. Зазначені навички є ключовими для успішного адаптування учнів до змінного соціального й економічного середовища та готовності до життя в сучасному інформаційному суспільстві. Розвиток глобальної економіки та поява нових ринків праці вимагає від учнів гнучкості, вміння пристосовуватися до нових умов і ринкових вимог. Нова українська школа відзначається інноваційним підходом до навчання, який акцентує увагу не лише на засвоєнні знань, а й на розвиток ключових умінь учнів. Формування твердих і м'яких навичок учнів у НУШ є однією з важливих складників